
Személyzet

Lásd 23, 109

FELHASZNÁLÓK ÉS HASZNÁLAT

Általános kérdések

97/091

LEPILOVÁ, Květuše: Fantazie čtenáře a posedlost počítačovou hrou = Čtenář. 48.roč. 1996. 7/8.no. 263-265.p.

Az olvasó fantáziája és a számítógépes játékok*Játék; Olvasás*

Az ízlés esztétikai kategóriaként a 17. században jelenik meg. Mint a szép megismerésére alkalmas képesség Voltaire munkásságában vált általánossá. Helvetius kétféle ízlést ismer, úm. egyfelől azt, amely divatként, megszokásként, közkeletűen tetszőként definiálható, másfelől pedig azt, amely a kor lelkének mélységes ismeretén alapszik, és mint ilyen tudatos ízlésnek nevezhető. A francia klasszicizmus és felvilágosítás az ízlés kategóriáját a megismerés kategóriájának tartja. Olyan sajátos képességnek, amely az érzelmet, az ítélni tudást és az ész egyaránt igénybe veszi. Rousseau úgy véli, hogy a természettől való távolodás rontja az íz-

lést, amit azonban olvasással és költészettel ellensúlyozni lehet.

A romantikában – Hegel kritikája nyomán – az ízlés elveszíti iménti jelentőségét. Nietsché-nél teljesen szubjektív kategóriává válik, olyan-ná, amelynek sem alapja, sem normája, sem pedig imperatívusza nincs. Ezt a jelentőségvesztést később az európai burzsoá kultúra kríziseként emlegették.

Az esztétikai ízlésre jellemző a történelmi változatosság és az a törekvés, hogy az esztétikai norma stabillá váljék. Ezt azonban a sorjázó nemzedékek nem mindig fogadják el, minthogy ők a saját esztétikai normájuk „trónra ültetésé-
ben” érdekeltek.

Az esztétikai ízlés egyik válfaja az olvasói és televíziós ízlés (minden tv-játék ui. drámai műfajnak fogható fel). A hozzá tartozó fogalmakkal (hagyomány, norma, ítélet, állásfoglalás és szükséglet) együtt lélektani–szociológiai kategória. Mint ilyen, három síkban nyilvánul meg, úm. a mű kiválasztásában, elolvasásában és az ezt követő időben. Az olvasással manapság sokminden konkurál. A filmen, a televízión, a videón kívül a számítógépes játék is. Az olvasás ugyan válhat túlzó szokássá, de kábítószerré nem. Másként áll a helyzet az egyetlen végkifejletre – rendszerint gyilkolásra – rákényszerítő számítógépes játékkal. A gyerekek általa frusztráltaká válhatnak, nem szólva arról, hogy egyéni ízlésűktől is „elbűsúzhatnak”.

A szerző eszmeifuttatását „strikt” ítéletek helyett egy kérdéssorral zárja, úm.: Vajon az ízlés – Helvetius felfogásával összhangban – képessége-e a szép megismerésének? Vagy csak szokás, divat, az, ami tetszik? Netán – ahogy a felvilágosítás személyiségei látták – az érzelmek, ítéletalkotások és az ész vezérelte megismerése képesség? Ugyan hol vannak a számítógépes játék ízlésének határai, hol a brutalitásiéi, amelyek immár a számítógépes játékokra való gyerekkori felkészítésben kezdődnek el?

A könyvtárosok a szociológiai jellegű olvasási–olvasói statisztikában való érdekeltységük miatt általában keveset foglalkoznak a „könyvtáros – olvasó” és az „olvasó – szöveg” közötti kapcsolattal, holott – mint azt a NATIS-program már 1947-ben hangsúlyozta – a nyilvános könyvtárügy az iskola folytatása, sőt továbbbivője a jellemfejlesztésnek. Így igencsak felelős a

gyerekekért és az ifjúságért. Ezért a könyvtárosoknak felettébb hasznos időnként az itt szóba került dolgokkal is foglalkozniuk.

(Futala Tibor)

Használat- és igényvizsgálat

97/092

ASHOOR, Mohammad Saleh – KANAMUGIRE, Athanase B.: Responding to researchers' and faculty use patterns and perceptions of CDROM services = Online CDROM Rev. 20.vol. 1996. 4.no. 171-180.p.

Hogyan használják a hallgatók és a kutatók a CD-ROM szolgáltatásokat egy egyetemi könyvtárban? Egy felmérés eredményei és a könyvtár reakciója

CD-ROM; Egyetemi könyvtár; Felmérés [forma]; Használati szokások

A szerzők röviden ismertetik annak a kutatásnak az eredményét, amelynek során az oktatók és a kutatók használati szokásait és véleményét vizsgálták a KFUPM (King Fahd University of Petroleum & Minerals, Szaúd-Arábia) könyvtárának CD-ROM szolgáltatásaival kapcsolatban. A tanulmány fő célja az volt, hogy a használói szokások és vélemények alapján tervezési stratégiát dolgozzanak ki a szolgáltatások javítására és továbbfejlesztésére. Kétféle módszert alkalmaztak: CD-ROM keresési űrlapokat és kérdőíves felmérést. Az eredmények azt mutatták, hogy az oktatók legnagyobb része használta a szolgáltatást; meg is voltak elégedve vele, de erősen hiányolták a használói képzést. Több problématerületre fény derült, pl. korszerűbb hardver- és szoftver-rendszerek szükségessége, reklámozás, használók képzése, dokumentumszolgáltatás. A jelentés a problémák megoldására irányuló intézkedésekről is számot ad, s ezek hatékonyságát is tárgyalja. Következtésként megállapítja, hogy annak ellenére, hogy a KFUPM a felmérés alapján a használókra szabottan igyekezett kialakítani a szolgáltatá-

sait, egy további kihívással is szembe kell néznie: a CD-ROM szolgáltatásokat teljes mértékben integrálni kell a többi elektronikus szolgáltatással.

(Autoref.)

97/093

Co s ním? Malá anketa o využívaní Internetu v českých knihovnách = Čtenář. 48.roč. 1996. 7/8.no. 248-252.p.

Körkérdés a cseh könyvtárakhoz az Internet felhasználásával kapcsolatban

Felmérés [forma]; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások használata

Az Internet a könyvtári szolgáltatásokban forradalmi változásokat idézett elő. Az olvasói igények kielégítésének ideje jóval rövidebb lett. A könyvtári katalógusokban való keresés, a kölcsönzési és másolatszolgáltatási kérések intézése ugyancsak megváltozott. Az Internet az irodalomkutatásoknál is sikerrel alkalmazható.

Ennek ellenére a cseh tudományos és szakkönyvtárakban viszonylag lassan terjed igénybevétele, ami a felszereltség „fehér foltjaira” vezet-hető vissza. Ezt erősíti meg az a kérdőíves felmérés, amelyben a 20 felkért könyvtár közül mindössze 9 vett részt. Ezek a következők: 5 állami tudományos könyvtár, a brünni Morva Tartományi Könyvtár, a Nemzeti Orvosi Könyvtár, a Parlamenti Könyvtár és az Állami Műszaki Könyvtár. A többinek feltehetően nincs meg a bekapcsolódáshoz szükséges technikája. A válaszoló könyvtárosok körében is újdonság ez a technika (három 1994-ben, a többi pedig 1995-ben csatlakozott az Internethez).

Az Internet kínálta szolgáltatások teljességét (Gopher, e-mail, WWW, FTP, Telnet) jelenleg csupán három (állami tudományos) könyvtár veszi igénybe. A többi 1-3 szolgáltatást használ (leggyakoribb az e-mail).

Az Internet szolgáltatásaival kapcsolatos díjszedés még embrionális állapotban van. Három állami tudományos könyvtár mindenestre máris bevezette: fél órányi használatért 10-15

cseh koronát kér. Ezen felül van betanítási (100 korona) és beiratkozási díj (30 korona) is.

Az Internet használata részint a vele kommunikálni tudó könyvtárak munkafolyamataiba épül be, részint a közönség rendelkezésére áll, illetve közelesen fog állni. A közönségből mindegyelőre az ifjúság körében népszerű.

A közkönyvtárügyben egyelőre az Internet telepítésének tervezését végzik. Most kb. 20 városi és járási könyvtár bekapcsolódásával számolnak.

(Futala Tibor)

97/094

FORD, Nigel – MILLER, Dave: Gender differences in Internet perception and use = *Aslib Proc.* 48.vol. 1996. 7/8.no. 183-192.p.

Eltérő nézetek: az Internet férfi, ill. női szemmel

Felmérés [forma]; Használói szokások; Nőolvasó; Számítógép-hálózat

117 egyetemi hallgató töltött ki egy e célra készített kérdőívet az Internettel kapcsolatos véleményükről, Internet-használatuk módjáról. 75-en a Riding-féle kognitív stílusvizsgáló teszt kérdéseire is válaszoltak. A hetvenötből 40 férfi és 35 nő volt, 42 a vizsgálatot végző informatika tanszék hallgatója, a többi egyéb szakos. A viszonylag kis mintát rendkívül alapos korrelációs és faktoranalízisnek vetették alá, amit számos táblázat ismertet. Összefoglalásként elmondható, hogy a férfiak inkább szeretnek böngészni, konkrét cél nélkül „barangolni” az Interneten, szívesen szereznek munkájukhoz nem kapcsolódó információkat, a nők viszont gyakrabban tűnnek eltájtólódottak, kiábrándultnak, és érzik elveszettnek magukat. Inkább munka, mint magánérdeklődés céljából fordulnak az Internethez, inkább csak akkor, „ha muszáj”, és inkább csak annak néznek utána, amit tanácsoltak nekik (elmentésben a böngészéssel). Nem véletlen, hogy egy 1463 szervezetre kiterjedő vizsgálat (ami az Internet-használók mintegy 11%-át érinti) szerint

a használók 64%-a férfi, s a 36%-nyi nő leginkább az oktatási intézményekből fordul az Internethez.

(Mohor Jenő)

97/095

FRANCIS, J.P.E.: The complete library = *Publ.Libr.J.* 11.vol. 1996. 4.no. 111-115.p.

Olvasói érdeklődés és az állomány elhelyezése a polcokon

Köznevelődési könyvtár; Olvasási szokások; Tematikus szabadpolc

1993 májusa és novembere között az Egyesült Királyság észak-keleti régiójának oktatási és könyvtári tanácsa három vizsgálatban mérte fel a könyvtárat használók, ill. nem használók érdeklődését. A strukturált mintavétel nagyjából minden ezredik lakosra terjedt ki. A megjelölt témaköröket állománykategóriákkal vetették össze. A használók és a nem használók érdeklődési szerkezetete nagy mértékben egybeesett; átlagban 10,6 témát jelöltek meg, amelyet átlagban négy Dewey-osztályba lehetett besorolni.

A könyvtárat nem használók 30%-a nem gondolta volna, hogy a könyvtárakban ilyen sokféle témakörrel olvashat (ez reményt nyújt arra, hogy egy átfogó propagandakampány sok új olvasót ébreszt rá a könyvtárak előnyeire); kb. ugyanennyien azért nem jönnek, mert az iskola nem kedveltette meg velük az olvasást (ez a könyvtárosok és pedagógusok közötti együttműködés fontosságára figyelmeztet); sokan nem érnek rá könyvtárba járni, mert dolgoznak, kerékpároznak, sportolnak stb. (ezekre a külön érdeklődésekre jobban építhetne a könyvtár, felhívhatná a figyelmet a hobbival, sporttal, szórakozással kapcsolatos állományára).

Az olvasók által megjelölt témakörök annyira szerteágazóak voltak, hogy nem lenne célszerű az állományt a legnépszerűbb témákra korlátozni. Az igényeknek a legjobban egy kiegyensúlyozott gyűjtemény felelne meg. A könyvtárosoknak az igények változásaira, a divatokra

is idejében reagálniuk kell, az olvasnivalók változatosságát pedig az állománynak a szolgáltatási pontok közötti forgatása is növelheti.

(Mándy Gábor)

97/096

PORS, Niels Ole: Students' attitudes to the service quality of libraries = Scand.Publ.Lib. Q. 29.vol. 1996. 2.no. 18-23.p. Bibliogr. 4 tétel.

Hogyan értékeli az egyetemi hallgatók a dán könyvtári szolgáltatások minőségét?

Egyetemi hallgató; Hatékonyság; Igénykutatás könyvtári szolgáltatásokra

Egy nagyszabású kérdőíves felmérés során Koppenhága körzetében 2700 diák véleményét kérdezték meg a könyvtári szolgáltatások minőségéről. A 74 kérdéses kérdőívet a résztvevőkkel folytatott interjúkkal egészítették ki. A felmérést a következő könyvtárakban végezték: a Királyi (Nemzeti) Könyvtár három részlege, a koppenhágai kereskedelmi iskola könyvtára (Copenhagen Business School Library) és a koppenhágai városi könyvtár. A cikk részletesen összehasonlítja az elvárásokat a használók tényleges véleményével.

(Autoref. alapján)

Lásd még 38

Olvasáskutatás

97/097

KURKA, Ladislav: Zamyšlení nad výzkumy čtenářských zájmu = Čtenář. 48.roč. 1996. 6.no. 210-212.p.

Gondolatok olvasásvizsgálatok fölött

Olvasásvizsgálat

A „bársonyos forradalom” előtti időszakban, konkrétan 1982 és 1988 között 43 vizsgálat próbálta feltárni a csehek olvasmányok iránti érdeklődését. Ezeknek az volt a fogyatékosága, hogy csak egyes olvasói kategóriákra és/vagy meghatározott régiókra vonatkoztak.

A nemzeti könyvtár 1989-ben, 1990-ben és 1991-ben kis számú (9, 10 és 16) könyvtár olvasói körében végzett vizsgálata a legolvasottabb és a legkevésbé olvasott szépirodalmi, gyermekirodalmi és ismeretterjesztő művek iránt érdeklődött. A legolvasottabb szerzők ekkoriban a következők voltak: A. Hailey, D. Francis, Z. Frybová, L. Vanková, H. Smahelová és J. Herriot. Ez meglehetősen állandó „toplista”, ui. a fenti szerzők egy 1994-ben tartott vizsgálatban is az élen tanyáztak.

Egyébként a három nemzeti könyvtári vizsgálat azt is megállapította, hogy az olvasók legszívesebben az újdonságokat keresik, miközben megmaradnak a szerzők és a címek meglehetősen szűk, triviálisnak minősített kategóriáiban.

Az 1990 és 1995 közötti vizsgálatok részint a hátrányos helyzetűek, a tanulói ifjúság, részint pedig egy-egy város, városi kerület, sőt: egy-egy könyvtár olvasói érdeklődésének felderítésére vállalkoznak mindössze. Ezeknél átfogóbban 1994-ben a könyvvásárlók körében (400 résztvevő) és a *Nové knihy* (Új Könyvek) c. folyóirat olvasói körében (1212 résztvevő) vizsgáldottak. Ez utóbbi vizsgálatra már utalás történt a „toplista” állandóságával kapcsolatban.

Az 1212 résztvevővel lebonyolított vizsgálatról meg kell még jegyezni, hogy műfajkedveltségi táblázata nem vethető egybe az egyéb vizsgáldások hasonló táblázataival, minthogy mindegyik vizsgálat más és más műfaji felosztással operál.

E szemléből két következtetés adódik. Az egyik, hogy – akár szélesebb, akár szűkebb vonatkozásban – biztosítani kell a reprezentatív mintasokaságot. A másik: gondolni kell a vizsgálati eredmények összevethetőségére.

Mivel (még a bizonytalan módszerekkel végzett vizsgálatok jelzéseiből is kitetszően) a

cseh népesség olvasói érdeklődése nyugtalanító, ideje volna megbízhatóbb adatokat szerezni róla. Ennek egyik előfeltétele a fent említett módszerbeli elvárásokat kielégítő vizsgálatok meghonosításában rejlik.

(Futala Tibor)

97/098

MITTROWANN, Andreas – HARMGARTH, Friederike: Bibliothek und Schule als Partner. Ein Zwischenbericht zum Projekt der Bertelsmann Stiftung = Buch Bibl. 48.Jg. 1996. 8.no. 650-656.p.

Res. angol nyelven

A könyvtár és iskola partnerkapcsolata: részjelentés a Bertelsmann Alapítvány projektjéről

Didaktika -általános és középiskolai; Felmérés [forma]; Gyermek- és ifjúsági olvasó; Könyvtárhasználat; Olvasási szokások; Olvasásvizsgálat

Az iskolák és a könyvtárak egyaránt érdekeltek az olvasás népszerűsítésében. Mindkét intézmény sikeresebben működhetne, ha koordinálná erőfeszítéseit. E cél érdekében indították a Bertelsmann Alapítvány 1995-től 2000-ig tartó projektjét „Köznyvtár és iskola – a partnerkapcsolatok új formája” néven. A program teljes költségvetése 4 millió márka, amiből egy könyvtárosi státuszt finanszíroznak hat város egy-egy könyvtárában, továbbképzési tanfolyamokat szerveznek, továbbá állományfejlesztésre és az olvasást népszerűsítő programokra is juttatnak belőle. Egy évvel a projekt kezdete után a szerzők ismertetik az eddigi eredményeket, és tárgyalják a program alapelveit, marketing stratégiáját és az igénykutatás eredményeit.

(Autoref.)

INFORMÁCIÓELŐÁLLÍTÁS, -MEGJELENÍTÉS ÉS -TERJESZTÉS

Audiovizuális, elektronikus, optikai információhordozók

97/099

MAJSTROVIC, T.V.: Sindrom CD-ROM = Bibliogr. 1996. 5.no. 3-6.p.

CD-ROM szindróma: az Oroszországi Állami Könyvtár tapasztalatai

CD-ROM; Nemzeti könyvtár

Az ország legnagyobb – jelenleg több mint száz – optikai lemeztárával rendelkező Orosz Állami Könyvtárban 1995 óta közvetlenül az olvasótérben kínálja automatizált szolgáltatásait az információs központ. Maga a tény, hogy az olvasó látóterébe kerültek a számítógépek – és nem valahová máshová eldugva – többszörösére növelte használatuk intenzitását.

A CD-ROM gyűjtemény alapját az USA-beli ISI adatbázisok lemezei képezték. 1990-től folyamatosan szereztek be igen nagy számban kompakt-lemezeket, szinte mindenkin eluralkodott az ún. „cédérom örület”. Az utóbbi két évben azonban – gondos tartalmi válogatásnak köszönhetően – optimális számú és tematikájú lemezállományt alakítottak ki. Az 1994. évi rendeléshez (21) képest 1996-ban csaknem a felére (12) csökkent a beszerzések száma.

A válogatási szempontokat érdemes közelebbről is megvizsgálni. A beszerzést egyébként a szerzeményezési osztály végzi, a tájékoztató-bibliográfiai részleg igényének megfelelően.